

Verslag van de bespreking over de restauratie van de windwater-
molen van de Hilmahuistermolenpolder op donderdagochtend
16 september 1976 ten huize van de voorzitter van het waterschap

Aanwezig zijn van de zijde van het waterschap de heren Faber en Hazenberg, namens de provinciale groninger molencommissie de heren Doedens en Jongsma.

Aanleiding: Het waterschap heeft bij brief d.d. 23 juni aan de rijksdienst voor de monumentenzorg een wijziging in de op gang zijnde restauratie gevraagd. Dit restauratieplan is goedgekeurd door de minister C.R.M. bij brief d.d. 26 november 1974, nr. 255.619. De wijziging zou inhouden: a. afstand doen van zelfzwichting door over te stappen op zeilroeden; b. afstand doen van de mogelijkheid tot het benutten van de windkracht.

De groninger molencommissie nam kennis van dit verzoek dank zij een mededeling van de heer Korpershoek in de vergadering van de molencommissie op 25 augustus 1976.

De heer Faber geeft een toelichting op het gedane verzoek. Hij maakte kennis met de heer Heijdra toen deze zich bij hem vervoegde met de vraag of in het restauratieplan niet beter afstand kon worden gedaan van de zelfzwichting, vanwege de zeer hoge aanschaffingskosten en onderhoudskosten. Het prijsverschil zou enige andere molens ten goede kunnen komen. De heer Faber haakte hierop in, omdat het waterschap zoveel mogelijk hogere kosten wil vermijden. Om tot een verdere vereenvoudiging van het plan te komen zou bovendien afstand kunnen worden gedaan van de mogelijkheid de windkracht te gebruiken voor de aandrijving van de vijzel. Voorheen kon dit, maar in de praktijk wordt toch gemalen met de 20 pk dieselmotor. De heer Heijdra stemde met deze gedachte in.

Overigens deelt de heer Faber mee dat het waterschap momenteel als eerste probleem ziet het niet loskomen van de rijks gelden op gedeclareerde termijnen.

De molencommissie biedt haar diensten aan bij het „losweken" van gelden, waarbij niet alleen aan de rijksbijdrage behoefte te worden gedacht.

Aangaande de zelfzwichting licht zij toe hoe juist bij de meer recente uitvoeringen aan het euvel van roestvorming, minder soepel werken en losse plankjes wordt tegemoet gekomen. Ook uit een oogpunt van veiligheid en bedieningsgemak wordt voordeel bereikt.

De heer Faber bevestigt dat het bestuur bij het onderhavige restauratieplan zich bewust uitsprak voor de zelfzwichting. Weliswaar werd in de begroting de zelfzwichting opgeruimd, maar het opstellen van deze begroting ging volledig buiten het waterschap om. Het waterschap was ook voor de zelfzwichting om het vertrouwde beeld te handhaven. Het door de heer Heijdra benadrukte kostenaspect deed hun houding wijzigen.

De molencommissie zegt toe een vergelijking tussen de kosten van een zeilroe en een zelfzwichtingsroe te zullen opstellen.

Zij voert aan dat het laten vallen van de windkrachtbenutting op bezwaren stuit:

- a. De molen wordt niet meer onderhouden en daarmee terstond na de restauratie-

restauratie overgegeven aan verval.

Het niet kunnen draaien met de molen heeft consequenties voor de onderhoudssubsidieregeling.

Alleen een molen die met de vijzel kan draaien zal voor de vrijwillige molenaar interessant zijn (zonder die vijzel zou het niet verantwoord zijn). Het werk van deze vrijwilligers blijkt tot heil van de molens te zijn.

Met de vrijwilliger kan de afspraak worden gemaakt, dat buiten het draaien met de wind steeds alles in gereedheid moet zijn voor het automatisch draaien met de motor.

Tot nu toe verrichtte de voorzitter handelingen aan de molen; zijn taak zou verlicht kunnen worden.

- b. Het buiten gebruik stellen van de windkracht vereist overeenkomstig de verordening op de waterbeheersing in de provincie Groningen een goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

Het waterschap gaat met dit voorstel akkoord.

De Molencommissie zal ook voor een kostenopgave zorgen van hetgeen nodig is om de combinatie windkracht - motorkracht weer in orde te maken. In de begroting is hierin niet expliciet voorzien.

M e m o r a n d u m

Het is bekend dat de Provinciale Groninger Molencommissie al sinds geruime tijd de kwaliteit van stalen molenroeden wil bevorderen. De wens kwam hierbij duidelijk naar voren van daartoe dienende voorschriften een duidelijk „pakket” te maken, teneinde van deugdelijke richtlijnen verzekerd te zijn en de roedenbouwer van dienste te zijn. Aangaande dit pakket werd tussen de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Groninger Molencommissie overeenstemming bereikt. Overeengekomen werd dat het in de praktijk zou worden gebracht, waarmede een einde kon komen aan het tijdelijk stilleggen van de fabricage van stalen roeden. Deze stillegging was overeengekomen tussen de rijksdienst en de molencommissie.

Het in de praktijk brengen zou volgens afspraak inhouden, dat de heer Knol enige maten van de heer Heijdra zou ontvangen, die door de heer Knol zouden worden verwerkt in het „pakket”.

Ondanks duidelijke afspraken worden die gegevens niet op de verwachte manier verstrekt.

Wel werd op 15 september 1976 één matenlijstje afgegeven aan de secretaris van de molencommissie (tijdens een ontmoeting te Middelstum), te weten van de molen te Niebert. Dit was juist niet de matenlijst waar behoefte aan was, aangezien - zoals de heer Heijdra meegedeeld was - deze maten al bij de heer Knol bekend waren. Het ging om andere - met name genoemde - molens in de provincie Groningen, die op korte termijn van roeden moeten worden voorzien.

Toen de molencommissie aan slag wilde gaan, bleek heden dat het lijstje voor de molen te Niebert geen enkel nut meer had.

De desbetreffende roedenbouwer is enige weken geleden op verzoek of althans met medewerking van de heer Heijdra al met de roeden voor de molen te Niebert aan de gang; ze zijn bijna klaar.

Deze gang van zaken is aan de heer Korpershoek op 17 september 1976 door de heer Knol telefonisch toegelicht.

Duidelijk is gesteld dat gerekend moet kunnen worden op een eerlijke samenwerking. Aangezien tot nu toe van een oprechte wil tot samenwerking onvoldoende is gebleken, wordt dezerzijds een andere houding overwogen.-

Groningen, 17 september 1976.

Verslag van de bespreking over de restauratie van de windwatermolen van de Hilmahuistermolenpolder te Visvliet op woensdagochtend 13 oktober 1976 ten huize van de voorzitter van het waterschap

Aanwezig zijn de heren F. Faber (voorzitter van het waterschap), W.A. Korpershoek (Rijksdienst voor de Monumentenzorg) en B. Jongsma (Provinciale Groninger Molencommissie).

Deze bespreking kan worden gezien als een vervolg op die van 16 september 1976, waarvan ook een verslag is gemaakt en verzonden. Verschillende punten worden besproken, ook tijdens een later bezoek aan de molen.

1. Ontwikkeling van de molen als bemalingsinstrument

Er bestaat een schriftelijke overeenkomst tussen de provincie en het waterschap, welke inhoudt dat ondanks het in gebruik stellen van een dieselmotor (dat was een 11 pk Armstrong-Siddeley in 1956) de windkrachtbenutting in stand dient te blijven. Hieraan is lange tijd voldaan door een in- en uitschakelbaar overbrengingssysteem. Dit geschiedde toen met houten wielen en kammen, hetgeen technisch niet voldeed en aanleiding gaf tot veelvuldig repareren. Het kwam buiten gebruik.

De heer Faber wijst erop, dat men indertijd gemakkelijker kon komen tot een combinatie wind en motor, omdat de bedieningskosten toen nog minder belangrijk waren en omdat toen nog niet een automatisch geregelde bemalingsinstallatie beschikbaar was. Sinds de installatie van de Deutz 20 pk dieselmotor met automatische peilbeheersing in 1975 (ook met goedkeuring van de provincie) zijn de ingelanden zeer tevreden.

Eigenlijk mag nu de windkracht overbodig worden genoemd, hoewel spreker in herinnering brengt dat hijzelf, zijn zoon en ook een geïnteresseerde te Visvliet uit een oogpunt van liefhebberij best eens weer met de gerestaureerde molen zouden willen draaien.

De heer Jongsma wijst erop dat elders wel een goede constructie werd gemaakt. Om die reden heeft de Molencommissie de situatie laten beoordelen door de oud-molenmaker en werktuigkundige Chr. Bremer, na voorafgaande goedkeuring van de molenmaker Alserda en met medeweten van het waterschap. Doel was een prijsidee te krijgen van een zo eenvoudig mogelijke windkrachtoverbrenging, die wél goed zou voldoen. Voor dit in- en uitschakelbare drijfwerk zijn nodig drie nieuwe conische stalen wielen en (het dichtst bij de motor) een klein wiel met 20 tanden van celluron, alsmede enige verdere aanpassing. Het opgegeven bedrag is f 15.000,--.

De begroting voorziet niet in een dergelijke aandrijving.

De heer Korpershoek deelt mee dat een rijkssubsidie op zo'n aanvulling van de begroting in het kader van de stormschaderegeling niet mogelijk zal zijn; bovendien verwacht hij ook niet dat op de bedoelde aanvulling een principetoezegging voor een latere subsidiëring zou kunnen komen.

-De heer Faber-

De heer Faber zou al een bijdrage van het waterschap van 10 % in deze aanvulling, die dan neerkomt op f 1500,—, te hoog vinden.

Als voordelen van de instandhouding van de windkrachtbenutting worden genoemd:

1. een gunstiger regeling van de subsidiëring van het jaarlijkse onderhoud; evenwel mag ook een gerestaureerde stilstaande molen van deze regeling profiteren, zij het met een geringer maximum;
2. het weer voldoen aan de overeenkomst tussen het waterschap en de provincie; in het andere geval moet een vergunning aan G.S. worden gevraagd;
3. de molen zou een levend monument zijn, dat niet terstond na de restauratie aan het verval wordt overgegeven;
4. een werkende molen is voor een amateur-molenaar veel interessanter.

Wat de punten 2 en 3 betreft verwacht de heer Jongtsma dat het provinciaal bestuur een nader overleg zal wensen.

2. De toestand van de houten schroef

De heer Faber deelt mee dat de timmerman Kiestra na onderzoek als zijn mening te kennen gaf, dat de vijzel nog vele jaren zal kunnen draaien. Wel moeten de schoepen met bandijzer goed in het gelid worden gehouden. De diameter van de schroef is 1,25 m en niet 1,05 meter, zoals per vergissing wel eens is gesteld.

Bij een voorgaande bespreking werd overwogen dat een nieuwe schroef (schatting f 18.000,—) buiten de subsidie zou vallen, indien van windkrachtbenutting geen sprake meer zou zijn.

De fa. Alserda heeft nog geen prijsopgave voor een nieuwe schroef gedaan.

3. Zelfzwichting of zeilroeden

Een prijsvergelijking hiertussen is wel aan de fa. Alserda gevraagd maar nog niet verkregen.

De heer Jongtsma vermoedt dat zelfzwichting leidt tot een prijsverhoging van 8 à 9 duizend gulden.

De heer Faber bevestigt dat het waterschap zich uitsprak voor zelfzwichting en dit ook schreef aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. De gevraagde wijziging van de begroting werd toen toegestaan. Thans acht de heer Faber de kosten van betekenis. Bovendien zou de zelfzwichting pas van waarde zijn bij een molen, die echt in gebruik is. De heer Faber spreekt thans zijn voorkeur uit voor zeilroeden, waarbij de levering van zeilen achterwege zou kunnen blijven. De heren Korpershoek en Jongtsma achten het laatste een onvolledigheid.

4. De financiering van de restauratie

De rekeningen van de molenmaker zijn nog niet betaald maar wel geclearerd bij het rijk. De heer Korpershoek deelt mee dat van de zijde van zijn dienst betalingen zijn begonnen, hetgeen de heer Faber inmiddels bekend is. Op aanraden van de heer Jongtsma heeft de secretaris-boekhouder - de heer Siegersma - ook andere geldgevers aangeschreven: gemeente, provincie, het Prins Bernhardfonds, het Kammingafonds. De vereniging voor het Plaatselijke Belang geeft ook een bijdrage van enige honderden guldens.